

MANUEL RIU / MANUEL SEGRET

UN CURIÓS SOTERRANI MEDIEVAL A SANT LLORENÇ DE MORUNYS

Coneixem ben poques coses encara de l'urbanisme de la Baixa Edat Mitjana a Catalunya. I no sabem gairebé res de les construccions d'infraestructura (cloaques, clavegueres, conduccions d'aigua, fonaments, etc.) que hom bastí al subsòl de cases i carrers, a les viles noves i viles franques sorgides els segles XIII i XIV a les quals hom rodejaria de valls o fossats i de fortes muralles i acurats portals. Creiem que és a aquest període inicial de construcció de la vila de Sant Llorenç de Morunys, a la darrera del segle XIII o bé als inicis del XIV, que correspon la datació del soterrani que descriurem a continuació. Fa uns vint-i-cinc anys que realitzarem la prospecció, els dibuixos i la descripció que fins ara han romàs inèdits. Potser sigui hora ja de donar-los a conèixer per tal d'incitar la continuació dels estudis d'aquest tipus.

El mes d'agost de 1966 tinguérem esment d'un soterrani que tenia entrada per la botiga de cal Busca, i travessant per sota el carrer Major i de la casa de la Mare de Déu, anava a parar quasi fins el mur de l'església. Per la disposició i situació que ens anunciaven, fou la primera sospita de que es tractava d'un hipogeu, suposició que no fou confirmada posteriorment.

El 19 d'agost, a les quatre de la tarda, ens presentàrem per fer-ne un reconeixement. Una trapa de fusta, situada sota el taulell de la botiga de cal Busca, que reinflada per la humanitat ens costà una bona suada aixecar-la, dona entrada al soterrani. Cinc graons condueixen a un passadís que gira a l'esquerra uns 45°. Per assolir el primer graó es té de davallar verticalment cosa d'un metre i probablement un sisè graó resta colgat per la terra i la runa. Al principi el passadís té una amplada de 1'35 m., eixamplant-se lleugerament fins assolir 1'44 m. L'alçada també oscil·la de 1'30 a 1'50, cosa que no té gaire importància pel fet de què el trespol queda completament desfigurada per la runa acumulada que li proporciona un lleuger desnivell. A uns 4 metres, una arcada de 55 cm. de gruix, 1'48 d'alçada i 1'25 de llum, que formà part d'un mur de la mateixa gruixària i és de suposar continua a dreta i esquerra, encongeix un xic el passadís per desembocar després a un altre més espaiós de 3'90 m. de llargada, 1'48 d'alçada i una amplada que va de 1'68 al principi, fins a 2'10 al final. A partir de la primera arcada, ja mencionada, pren altra vegada la direcció primera de l'entrada, o sigui perpendicular al carrer. Hem de

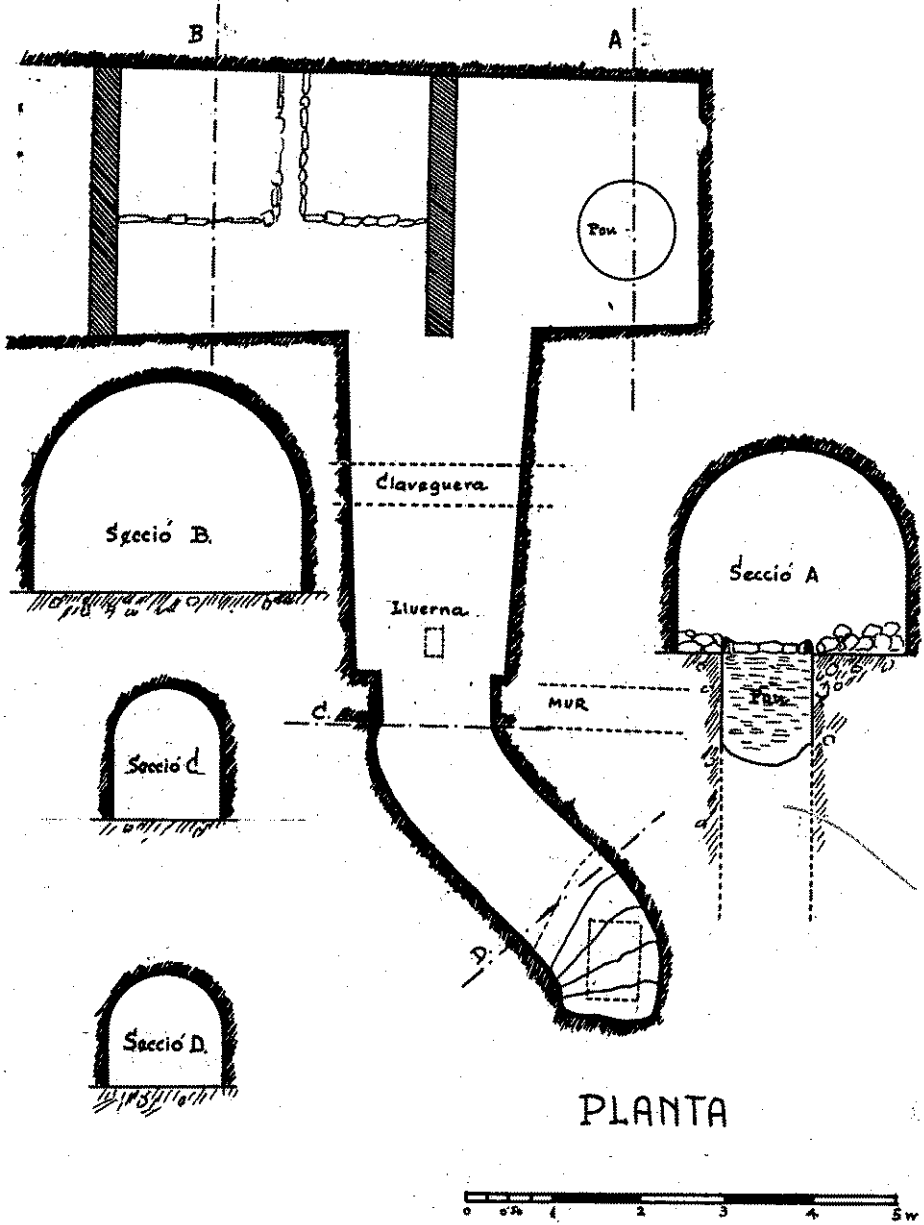


Fig. 1. Planta i seccions del soterrani de Sant Llorenç de Morunys.

suposar que aquest mur amb arcada, coincideix amb els fonaments del mur de la façana de la casa de cal Busca. Aquest segon corredor, cobert amb volta de canó seguit, i construït amb aparell de pedra ben carejada, que segueix un desnivell regular, enfonsant-se des de l'entrada, té al començar, en la part superior i en mig de la volta, una lluern a de 30 x 20 cm., actualment cegada, que antigament deuria donar una engruna de llum exterior o sigui des del carrer. A 2'20 m. passa l'eix de la claveguera del carrer, que en la seva construcció tinguéren de tallar la volta transversalment. Al final desemboca a una galeria rectangular, encara que no ben simètrica, més espaiosa, que pren altra vegada la direcció paral·lela al carrer. Els murs laterals, amb parament també a pedra vista, ben carejada, possiblement del segle XIII, estàn coberts amb volta de canó i tenen una llargada de 6'68 m. L'amplada o fondària és de 2'60 a la part dreta i 3'10 a la part esquerra. Al centre de la galeria, un mur de 30 cm. de gruix, construït posteriorment, divideix la galeria en dos departaments i li proporciona una entrada de 90 cm. a cada un. El de l'esquerra resta així de 3'60 de llarg per 3'10 de fondària. L'angle esquerre, fins una alçada d'uns 50 cm. està ple de pedres, i als dos angles, al front de l'entrada, dos compartiments que quasi no sobresurten del sòl semblen haver contingut una matèria blanca, calç o sal (no es comprovà). El compartiment de la dreta de 2'78 de llargada per 2'75 d'amplada o profunditat, té un pou d'aigua claríssima de 1'10m de diàmetre que conserva sols una filada de pedres en el brocal. La fondària és actualment d'un metre fins el llot del fons. Per la Pilar Solé (a) Peratà, s'ha sabut que aproximadament per allà els anys

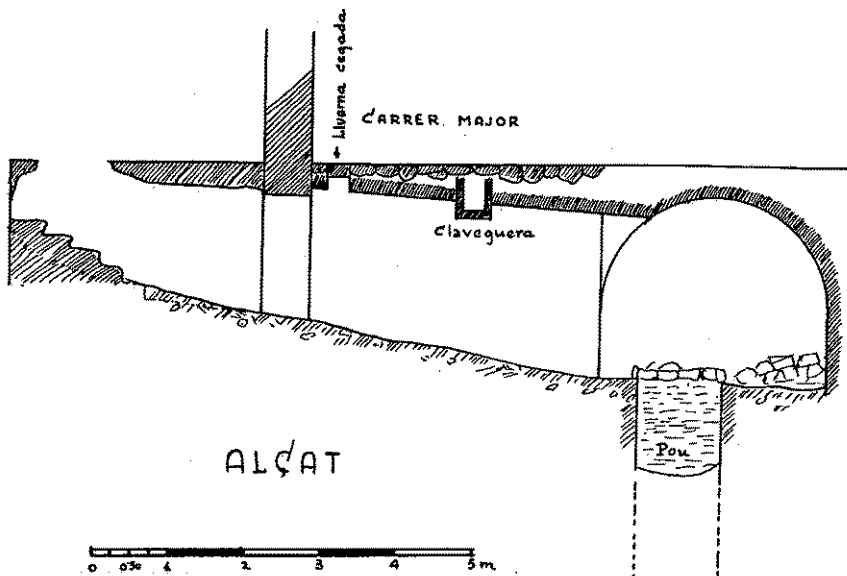


Fig. 2. Alçat del soterrani de Sant Llorenç de Morunys

1920/25, quan ells tenien el Casino hi posaven les gasoses a refrescar i tenia uns tres metres de fondària. Està situat a l'angle dret proper a l'entrada. Al seu voltant pedres despreses del brocal junt amb trossos de càntirs i gerres, del segle XVIII principalment, demostren la utilització en època no gaire llunyana. Al sostre, clavat a la volta, un ferro que deuria servir per penjar la corriola destinada a treure l'aigua del pou.

El mur que tanca la galeria per la dreta, o sigui a costat del pou, sembla construït ja en la mateixa època de la galeria, però el de l'esquerra (divisori de la Casa de la Mare de Déu, avui Museu Comarcal de la Valldelord, i Cal Nius) és construït posteriorment i per tant la galeria deuria continuar en direcció de Carrer Major avall, suposició corroborada per en Lluís Riu (a) Nius, que ens digué que a casa seva també hi havia dit soterrani i feia molts anys que l'havien sitjat.

No tenim cap referència documental de la construcció de dita galeria, però per suposat que és antiga, probablement del segle XIV. Sembla que dita construcció obeeix a la utilització de l'aigua del pou, encara que pugui causar estranyesa una construcció tan sòlida per emmarcar un pou d'aigua. El cas és que en aquest sector de la vila hi existeixen aigües subterrànies. Davant del «Fielato», en la baixada que dona des de l'Ajuntament a la Plaça Nova, encara a primers d'aquest segle s'hi veia un altre pou, ara desaparegut.

Aquesta construcció subterrània és molt sòlida i quasi assegurariem que fou feta a cel obert, i que la seva finalitat era sostenir altres estàncies o dependències properes a l'antic monestir, o proveir d'aigua als habitants de la vila en cas de setge.

Esperem que el desenvolupament de l'arqueologia medieval a les ciutats i viles catalanes ens permeti aclarir els interrogants que ara resten sense resposta.